

С. А. Литвиненко

МОНИТОРИНГ КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Профессиографический мониторинг, как элемент системы информационного обеспечения образовательного процесса ВУЗа, позволяет отследить и своевременно корректировать все составляющие процесса подготовки будущих учителей начальных классов, принимать адекватные педагогические решения.

Ключевые слова: профессиографический мониторинг, подготовка будущих учителей начальных классов, учебно-воспитательный процесс вуза.

S. A. Litvinenko

MONITORING QUALITY OF FUTURE TEACHERS PREPARATION FOR PROFESSIONAL PEDAGOGICAL ACTIVITY

The article discovers some features of using graphical professional monitoring for research of quality of a professional-pedagogical preparation of the higher education students. The dynamics of social processes leads to a new approach to the personality of the modern educator, his functions and professional competence. In this regard, there is need of modernization and improvement of training, finding new educational technologies and their distribution, which is an important prerequisite for Ukraine's needs for a competent, qualified, competitive specialists. Of particular importance is the problem of the formation of professional competence of future primary school teacher, whose specific work is related to the field of professional multidisciplinary work and functionality. Elaboration of the theoretical and methodological achievements in the field of training primary school teacher indicates a significant change in the views as to the structure of its professional and educational activities and the requirements of future teacher. Monitoring information is used to correct the work of all departments of teaching school-level faculty, NGOs, administration, providing consistency and continuity of the various stages of preparation of primary school teachers to professional and educational activities. The results of monitoring provide material for analysis and evaluation of social motivation, dynamics of behavior and professional aspirations of students and determination of the factors that influence the formation of future professionals. So profессиоgraphic monitoring ensures the implementation of scientific, diagnostic, predictive analysis and corresponding adjustment process of preparing students for vocational and educational activities at all stages and allows you to define rational use of pedagogical methods and their adequacy in accordance with defined objectives, effective use of educational technology. There are a lot of future prospects for further research in the development and improvement of organizational and technological bases of the monitoring program.

Keywords: professional monitoring, preparation of the higher education students, educational process.

Подано до редакції 23.08.13

УДК: 378.1+37.01+371

В. М. Махінов

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто вивчення передумов формування комунікативної компетенції майбутніх учителів засобами міжпредметних зв'язків на заняттях з іноземної мови у контексті діяльнісного підходу, визначено сутність понять «міжпредметні зв'язки», їх риси, функції, види, стадії.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, формування комунікативної компетенції, спілкування, мовленнєва комунікація, мовленнєва діяльність, комунікативно-мовленнєва діяльність, комунікативно-діяльнісний підхід.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України в європейську спільноту виникає потреба у фахівцях із знанням іноземних мов. Запровадження передового досвіду викладання і наслідків наукових досліджень у практику навчання іноземної мови — дуже важливий напрям творчої діяльності викладача. Проте в даному разі переосмислюється і опрацьовується те, що було, винайдено іншими фахівцями. Особливого значення набуває напрям творчої праці викладача — самостійний пошук

засобів підвищення ефективності навчання іноземної мови. Цей напрям має великі перспективи, тому що веде до творчої праці не окремого, найбільш досвідченого викладача, а до творчого спрямування навчально-виховної роботи всіх освітян.

Метою статті є вивчення передумов формування комунікативної компетенції майбутніх учителів засобами міжпредметних зв'язків на заняттях з іноземної мови у контексті діяльнісного підходу.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій з проблеми. У цьому напрямку проведені різноманітні психологічні, психолого-педагогічні та психофізіологічні дослідження, які спрямовані на виявлення мовних особливостей студентів (В.В.Алякринський, Ш.А.Амонашвілі, І.П.Антонова, Л.Г.Будник, Л.С.Виготський, В.В.Давидов, Д.В.Ельконін, П.Ліндсей, Д.Норман, Ж.Піаже, К.Д.Ушинський) [2,26]. Проблема комунікативної компетенції прямо або опосередковано перебуває у полі зору і лінгвістів, і методистів (О.М. Леонтєв, Л.С. Виготський, Ф.С. Бацевич, Ю.М. Караулов, М.І. Пентилюк, Т.А. Ладженська, В.Я. Мельничайко, Л.В. Скуратівський та ін.). Більшість мовознавців вважають, що комунікативна компетенція складається з мовної (знання законів мовного ладу), мовленнєвої (уміння володіти мовними законами), предметної (професійні, наукові, енциклопедичні знання), культурної (знання про культурні предмети і явища, поняття та образи).

Виклад основного матеріалу. У сучасній методіці викладання іноземної мови існують такі основні методи дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури, наукове спостереження, пробне навчання, експеримент, досліднє навчання, а також допоміжні методи дослідження: тестування, опитування, осцилографічний аналіз, хронометрування занять з іноземної мови та ін.. Кожний з них має свою специфіку і спрямованість на той чи інший об'єкт дослідження. В основі сучасних технологій мовного навчання лежать пошуки оптимальних шляхів досягнення комунікативної компетенції студентів. Вітчизняна лінгводидактика оперує двома поняттями: мовленнєва і комунікативна компетенція, часто не розмежовуючи їх. Фундаментальна методика визначає основною метою мовного навчання мовленнєву компетенцію, як «володіння вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні й письмі) висловлювань у різних сферах, формах, видах і жанрах мовлення».

Як бачимо, арсенал творчого пошуку досить різноманітний. Викладачеві лишається тільки вміло вибрати потрібне, оптимальне для даного випадку, а далі вже кваліфіковано провести заплановане дослідження. Для цього треба знати елементарні основи методичних досліджень комунікативної компетенції студентів, про які написано в останні роки чимало статей. Отже, першою передумовою творчої праці викладача на останньому напрямі є опрацювання літератури про методи дослідження процесу навчання іноземної мови, про способи добору навчального матеріалу, допоміжних засобів, моделей навчання тощо.

Друга важлива передумова — це врахування особистих якостей. Кожний викладач є неповторною індивідуальністю з притаманними їй властивостями, розкриття яких може позитивно впливати на творчий пошук і на успішне здійснення методичного задуму.

Третьою передумовою здійснення успішного пошуку є врахування можливостей ВНЗ і конкретного студентського колективу, тобто реальних умов навчання.

Є спроби дослідників на методичному рівні виокремити окремі види компетенцій: мовну, мовленнєву, соціокультурну, функціонально-комунікативну [6]; мовну, соціолінгвістичну, стратегічну, комунікативну [2] й деякі інші. Але всі вчені погоджуються, що рівень сформованості всіх різновидів компетенції, як і мовленнєвих умінь та навичок, перевіряється лише під час спілкування й визначає рівень комунікативної компетенції.

Але труднощі у здійсненні індивідуального творчого пошуку полягають не тільки в урахуванні згаданих передумов і у подоланні перешкод, пов'язаних з ними, у тому числі інтенсифікація навчання іноземної мови. Цей приклад береться не випадково, бо в інтенсифікації навчально-виховного процесу ВНЗ криються невичерпні резерви підвищення ефективності навчальної роботи з іноземної мови. Ідея інтенсифікації навчання лежить в самій організації навчального процесу. Рациональна організація вимагає, щоб кожна секунда навчального часу була б використана для вправлення, для тренування студентів з іншомовної діяльності. Тому вважаємо за доцільне головною метою мовного навчання бачити саме комунікативну компетенцію. До того ж, структура сучасної мовної освіти зорієнтована на розвиток у студентів усіх складових комунікативної компетенції. Згідно з чинними навчальними програмами формування комунікативної компетенції на заняттях з іноземної мови передбачає: вивчення правил організації мовної системи (мовна змістова лінія), розвиток умінь і навичок досконалого володіння засвоєними лінгвістичними знаннями (мовленнєва змістова лінія), ознайомлення студентів з основним культурним надбанням України і людства й тим самим сприяння розвитку духовно багатой особистості (соціокультурна змістова лінія), удосконалення різних мислительних операцій — порівняння, узагальнення, аналіз, конструювання, систематизація (діяльнісна змістова лінія, що реалізується через процес навчання). Рациональна організація навчання ґрунтується на таких засадах: цілеспрямованість занять; широке використання фронтальної роботи зі студентами; використання прийомів ефективного контролю, які дають точну інформацію про кожний етап навчання; переважне застосування комунікативних вправ, виконання яких органічно пов'язане із сферами реальної діяльності майбутніх учителів. Кожна з наведених засад може бути самостійним об'єктом дослідження. Оскільки мова як явище універсальне охоплює всі сторони нашого буття і свідомості, то мовленнєва компетенція не може сформуватись без тісного зв'язку з іншими науками. У свою чергу, комунікативна компетенція як основна мета мовної освіти передбачає оволодіння учнем ком-

плексом певних знань, умінь і навичок для забезпечення всебічного його розвитку [5,58].

Інтенсифікують навчальний процес і різноманітні форми контролю іншомовної діяльності студентів. Найпростіші з них – використання різноманітних вправ, відповіді на запитання «це правильно» чи «це не правильно», вибірковий контроль розуміння фактів або ситуацій з прослуханого або прочитаного матеріалу. Особливий інтерес становить вибірковий контроль окремих студентів, який здійснюється під час виконання рештою студентів спеціальних фронтальних завдань з аудіювання, синтетичного читання, письма. Певного поширення набувають також форми стандартизованого контролю (завдання, тести), за допомогою яких одночасно перевіряється діяльність багатьох студентів. Як бачимо, і тут є чимало об'єктів дослідження: на якому етапі заняття здійснювати контроль, як сполучати навчання конкретної теми з інтенсифікованим контролем, яку форму контролю найдоцільніше обрати для досягнення мети конкретного заняття і т. ін..

На практиці комунікативна компетенція студентів складається з мовних знань і мовленнєвих умінь та навичок (мовна освіта), що формуються на широкому позамовному матеріалі (предметна і культурна компетенція) [2,41]. Позамовний матеріал студенти засвоюють в основному з трьох джерел: по-перше, через соціокультурні (культурологічні) теми, які пронизують мовну і мовленнєву змістові лінії (тексти дидактичного матеріалу до аспектичних занять і занять з розвитку зв'язного мовлення); по-друге, через міжпредметні зв'язки, здійснювані впродовж навчання згідно з програмовими вимогами; по-третє, через інтегроване навчання або інтегровані теми та заняття. Щоб творчо засвоїти передовий досвід, треба насамперед зрозуміти домінуючу ідею автора, з'ясувати умови, за яких здійснюється успішне викладання іноземної мови на основі запропонованих методичних рекомендацій [3,72]. Така підготовча робота дасть можливість викладачеві визначити «коефіцієнт поправки» на умови навчання іноземної мови, на свою педагогічну індивідуальність. Необхідність здійснення взаємозв'язку вивчення мови з іншими предметами розглядалась у методиці давно. На це вказували Я.А. Коменський, К.Д. Ушинський, Ф.І. Буслаєв, В. Сухомлинський та ін. Сучасний підхід до навчання іноземної мови теж акцентує увагу на важливості міжпредметних зв'язків. Тому автори концепції когнітивної методики навчання іноземної мови зауважують, що «джерелом розвитку інтересу до вивчення мови можуть стати міжпредметні зв'язки в навчанні, особливо мови з літературою, історією, географією, образотворчим мистецтвом, музикою» [5; 6]. Творча праця викладача іноземної мови, який дотримується діючої програми, стабільного підручника та основних методичних рекомендацій, викладених авторами системи відповідного навчаль-

ного комплексу, має базуватися на таких основних засадах:

1. Для вдосконалення всієї навчально-виховної роботи велике значення має вивчення, з одного боку, передового досвіду викладання, а з другого – досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і передусім методики викладання, педагогіки та психології.

2. При плануванні та проведенні уроків і позакласних заходів слід обов'язково враховувати конкретні умови навчання — рівень мовної підготовки студентів, наявність навчально-матеріальної бази, етап навчання, рівень підготовки вчителя до нових форм навчально-виховної роботи.

3. Для сучасного уроку характерна висока інтенсифікація навчальної праці, а тому треба щоразу визначати, за допомогою яких саме засобів можна здійснити інтенсивну іншомовну діяльність студентів.

4. Основою будь-якого заняття є раціональні серії вправ, що забезпечують формування відповідних навичок і умінь та завдяки яким студентів «уводять» у практику іншомовного спілкування. Тому, добираючи матеріал, перевагу слід надавати комунікативним вправам.

5. Рівень тренувань з мовлення і читання є перехідною ланкою до наступного, більш важливого рівня - рівня комунікативних вправ. Лише внаслідок виконання цих вправ студенти в межах засвоєного мовного тематичного матеріалу зможуть реально спілкуватися іноземною мовою, висловлювати власні думки, погляди, своє ставлення до того, що вони почули та прочитали.

6. За умов інтерактивної системи навчання створюються можливості для систематичного використання технічних засобів і елементів програмованого навчання. При цьому змінюватимуться форми традиційної роботи, що безпосередньо пов'язано з роботою в лінгафонному кабінеті, коли неухильно збільшуватиметься кількість звукових вправ і звукових домашніх завдань, а цього не можна не враховувати в процесі підготовки сучасного заняття з іноземної мови.

7. Стабільний підручник створюється авторами кілька років, а його використання розраховане на десятиріччя. Унаслідок цього підручник неминуче відстає від розвитку методичної науки, що й спонукає викладача вносити необхідні корективи.

8. Підручник, за допомогою якого навчають і усно і писемною мовлення в широкому розумінні цих термінів, є «німим», а тому його необхідно доповнювати медіопідтримкою.

9. Текстові матеріали підручника не можуть відбити всіх подій сьогодення. Тому до матеріалів підручника викладач завжди повинен додавати тексти і відповідні вправи, присвячені актуальним подіям в житті нашого суспільства, які мають велике пізнавальне і виховне значення.

У Концепції мовної освіти зазначено, що врахування міжпредметних зв'язків «сприяє поглибленому розумінню мовних явищ, розширенню кругозору учнів, формуванню в них умінь застосовувати суміжні знання з інших предметів» [1, 63]. Провідні вітчизняні методисти наго-

лошують на потребі системної роботи для здійснення міжпредметних зв'язків під час навчання мови, адже вони «виступають як дидактична умова, що сприяє піднесенню рівня науковості і доступності навчання мови, значному посиленню пізнавальної діяльності учнів, поліпшенню якості знань і навичок». Таким чином, складові «творчої лабораторії» викладача, який прагне бути на рівні сучасних вимог до навчально-виховного процесу, - це вивчення цікавого досвіду" викладання, опрацювання ' новинок методичної літератури, врахування конкретних умов викладання, добір текстів і вправ, адаптація їх, визначення способу пред'явлення, створення додаткових фонограм і наочних посібників для підвищення ефективності занять. Розглянувши засади, на основі яких здійснюється творчий пошук у педагогічній праці, можна визначити головні напрями творчої праці викладачів іноземних мов. На наш погляд, існує три таких напрями: 1) вивчення і запровадження передового досвіду викладання; 2) запровадження у навчально-виховний процес досягнень методичної науки; 3) самостійний пошук удосконалення навчання з метою підвищення його ефективності. Якщо перший і другий напрями пов'язані з творчим використанням вже досягнутого іншими фахівцями, то останній цілком залежить від індивідуальної творчості самого викладача, яка зумовлюється його знаннями, ерудицією, прагненням поліпшити навчальний процес, педагогічною майстерністю.

Практика свідчить, що найчастіше, на заняттях з іноземної мови залучається матеріал, який генетично пов'язаний з вивченням предметом, — українська, російська чи іноземна мова, українська, російська чи зарубіжна література, історія, образотворче мистецтво, музика. Поєднання окремих предметів передбачається самим змістом мовного навчання: написання переказів і творів за картиною, вивчення правопису слів іншомовного походження, ознайомлення з історичним пластом іншомовної лексики, переклади з іноземної або на іноземну мову, опрацювання дидактичного матеріалу, узятого з художніх творів тощо. Такий міжпредметний матеріал органічно влітається у структуру заняття, легко засвоюється студентами, зміст і методика його застосування подається в підручниках і посібниках, а тому організація роботи над ним не викликає труднощів у викладачів.

Щоб досягнення методичної науки стали надбанням більшості викладачів іноземних мов, потрібна копітка спільна робота педагогічної громадськості, органів народної освіти, видавництва і преси. Оскільки соціокультурні теми, що впроваджуються через мовну і мовленнєву змістові лінії, забезпечують входження учнів у соціокультурний простір, тобто формують культурну і частково предметну компетенцію, то зв'язок мови із

суміжними предметами органічно доповнить процес всебічного розвитку студентів. Наслідки наукового пошуку треба впроваджувати в навчально-виховний процес тактовно, без зайвої метушні, на основі глибокого усвідомлення доцільності, цінності і корисності відповідних наукових рекомендацій [5,45]. І тут мають бути певні етапи, дотримання яких допоможе в роботі. Усі міжпредметні зв'язки розширюють знання студентів, формують їхню комунікативну компетенцію. При цьому залежно від мети, значення та способу застосування позапредметний матеріал може носити інформаційний характер або служити для мовленнєвого розвитку майбутніх учителів. Міжпредметні зв'язки можуть здійснюватись і в процесі самостійної роботи студентів. Частіше це мовні завдання, що ґрунтуються на вже здобутих знаннях із різних навчальних предметів. Самостійна робота з міжпредметним матеріалом активізує пізнавальну і мислительну діяльність студентів, заохочує до подальшої наукової діяльності, поглиблює інтерес не лише до мови, а й до інших предметів, орієнтує їх на підвищення рівня майбутньої професії.

Висновки. В умовах розповсюдження новітніх технологій усе більшого розвитку набуває інтегроване навчання, яке на практиці виявляється в інтегрованих заняттях. Дидактика розрізняє повну і часткову інтеграцію. Повна інтеграція полягає в органічному поєднанні в одному курсі різних навчальних дисциплін: читання, письмо, усне мовлення об'єднані в мистецтво мовлення, а фізика, хімія, біологія, астрономія — у природознавство. Така інтеграція поширена в зарубіжних школах. Інтегровані уроки ґрунтуються на частковій інтеграції — поєднанні матеріалу з різних предметів, підпорядкованому одній темі. Інтегровані уроки іноземної мови найчастіше бінарні — на основі поєднання з літературою, образотворчим мистецтвом, історією, музикою, зарубіжною літературою. Методисти і досвідчені словесники-практики пропонують розробки уроків, які поєднують словесну творчість із різними видами діяльності студентів (грою, спілкуванням з природою, музикою, образотворчим мистецтвом, драматизацією, дослідницькою діяльністю). У методичній літературі такі заняття отримали назву уроки мови і мовлення. У зв'язку з цим, посилюється роль міжпредметних зв'язків у мовному навчанні. Вдале широке їх запровадження дасть можливість «адекватно визначити теми інтегрованих уроків іноземної мови, їх зміст, структуру, технологію» [2, 47]. Отже, формування комунікативної компетенції студентів можливе лише завдяки всебічному їх розвитку в процесі мовного навчання, що досягається в тому числі і через широке, систематичне і цілеспрямоване застосування міжпредметних зв'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. — К.: Видавничий центр «Академія», 2004. — 344 с.

2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика / А. Богуш. — Запоріжжя: Просвіта, 2000. — 216 с.

3. Бодалев А.А. Психология общения / А.А. Бодалев. – М.: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 256 с.

4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К., 1999. – С. 321.

5. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М.І. Пентиліок. – К., 2000. – С. 244.

6. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника / Тамара Піроженко. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 152.

REFERENCES

1. Batsevych, F.S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundamentals of communicative linguistics]*. Kyiv: "Akademiiia" [in Ukrainian].

2. Bohush, A.M. (2000). *Doshkilna linhvodydaktyka: Teoriia i praktyka [Preschool linguodidactics: theory and practice]*. Zaporizhzhia: Prosvita [in Ukrainian].

3. Bodalyev, A.A. (1996). *Psikhologiya obshcheniya [Psychology of communication]*. Moscow: Izdatelstvo «Institut prakticheskoy psihologii»; Voronezh: NPO «MODEK» [in Russian].

4. Nikolaieva, S.Yu. (1999). *Metodyka navchannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh [Methods of teaching foreign languages at secondary schools]*. Kyiv [in Ukrainian].

5. Pentyliuk, M.I. (Eds.). (2000). *Metodyka navchannia ridnoi movy v serednikh navchalnykh zakladakh [Methods of teaching mother tongue in secondary schools]*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Pirozhenko, T.O. (2010). *Komunikatyvno-movlenniievi rozvytok doshkilnyka [Communicative-speech preschooler development]*. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian].

V. H. Makhinov

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье рассмотрено изучение предпосылок формирования коммуникативной компетенции будущих учителей средствами межпредметных связей на занятиях по иностранному языку в контексте деятельностного подхода, определена сущность понятий «межпредметные связи», их черты, функции, виды, стадии.

Ключевые слова: межпредметные связи, формирование коммуникативной компетенции, общение, речевая коммуникация, речевая деятельность, коммуникативно-речевая деятельность, коммуникативно-деятельностный подход.

V. M. Makhinov

FORMING FUTURE TEACHERS' COMMUNICATIVE COMPETENCE BY MEANS OF INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS DURING FOREIGN LANGUAGE LESSONS

The article considers the study of the prerequisites of formation of communicative competence of future teachers by means of interdisciplinary connections during foreign language classes in the context of the activity approach, the essence of the concepts of «interdisciplinary communication», their features, functions, types, stages are defined. In terms of integration of Ukraine into the European community there is a need for specialists with knowledge of foreign languages. Implementation of best practices of teaching and research outcomes into practice learning a foreign language is a very important area of teacher's creativity. However, in this case what was invented by other professionals is reinvented and worked out. Of particular importance is the direction of the creative work of the teacher - to search for means to improve the effectiveness of learning a foreign language. This area has great potential, because it leads to a creative work not only of the most experienced teachers, but also a guidance for creative educational work of all educators. In terms of dissemination of new technologies becomes an increasing development of integrated education, which is practised in integrated classes. Didactic distinguish between full and partial integration. Full integration is different disciplines organically combined in one course: reading, writing, speaking incorporated into the art of speech, and physics, chemistry, biology, astronomy - the science. This integration is common in international scales. Integrated language lesson is often binary - through a combination of literature, fine arts, history, music, foreign literature, etc. Methodists and experienced teachers of literature development practices offer lessons that combine verbal creativity with different types of students (play, commune with nature, music, arts, dramatization, research). In the methodological literature such classes are called language lessons. In this regard, the role of interdisciplinary links in language learning is increasing. Therefore, a communicative competence of students is only possible thanks to their all-round development in the process of language learning and is achieved including widespread, systematic and deliberate use of interdisciplinary connections.

Keywords: interdisciplinary communication, communicative competence, communication, speech communication, speech activity, communicative and speech activity, communicative and active approach.

Подано до редакції 16.08.13